

„fait accompli-u“ nasproti ni skupščina mogla družega ukreniti nego to, da je za potrebno spoznala, da se g. Pajku za hitrejo in ložjo rešitev náloga še kak strokovnjak pridruži, — da se tako za tisek pripravljene pôle še kritiki družih strokovnjakov podvržejo itd. (Opomniti moram, da, takrat po dolgi bolehnosti zadržan, jaz nisem bil pričujoč v tej seji; ko pa bi bil, ne bi bil pritrdil tej poti „per longum et latum“, o kateri tudi gosp. skupščinarji niso pomislili, koliki stroški vedno ustavljanega tiska se narastó pri takošnem postopanju.)

In vsled teh razprav je deželni odbor poročal o navedenem poročilu deželnemu zboru to-le:

„Zdaj je upanje opravičeno, da bode tudi slovensko-nemški del Wolfovega slovarja v kratkem času dodelan in tiskan.“

To je bilo anno 1874. junija meseca.

Ko se je letos bližal deželni zbor, vprašal je pismo deželni odbor gosp. knezoškofa dr. Pogačarja svečana meseca, naj blagovoli razodeti, kako je s slovarjem, da more poročati deželnemu zboru; al — odbor ni dobil na vprašanje nikakoršnega odgovora. Res: „keine Antwort ist auch — eine Antwort.“

Častiti čitatelji zdaj po aktih vedó vse, kar je treba, da sami lahko sodijo, ali je dopisnik iz Dunaja „Novicam“ v 19. listu pravo trdil ali ne. Ne bilo bi nikakoršnega komentara več treba. Da pa vendar kažem, da bi bil „Tagblatt“ modrejše ravnal, ako ne bi s puhlimi frazami in sofismi zagovarjal 15letne zavleke slovensko-nemškega slovarja, treba, gosp. Dežman, da se „sine ira et studio“ še enkrat srečava v prihodnjem listu.

Častiti čitatelji, mislim, da mi bodo radi absolucijo dali, ako jih trpinčim z obširnimi razkladbami, kajti tû gré za narodno blagó velike važnosti, za katero sem že 1848. leta glas povzdignil in katera bila bi že davno dobro gotova, ako bi nam bil mili Bog pri življenji ohranil gospoda, ki je velik del svojega premoženja žrtvoval narodu slovenskemu! Jaz nisem provociral pravde, provociran pa o nobeni reči nisem vajen molčati.

Dr. Jan. Bleiweis.

Slovensko slovstvo.

* *Kurzgefasste praktische Grammatik der slovenischen Sprache für Deutsche. Mit besonderer Berücksichtigung der Militärterminologie. Zum speciellen Gebrauche in den Militärschulen und für jene Militärs, welche in ihrem Berufe die slovenische Sprache erlernen wollen. Verfasst und verlegt von Andreas Komelj, k. k. Hauptmann im Linien-Inf.-Regimente Baron Maroičić Nr. 7. Klagenfurt 1876. Druck der Hermagoras-Druckerei.*

Pod tem naslovom je naš neutrudljivi rojak dal ravnokar slovnico za rabo posebno slovenskim vojakom na dan. Čutil je namreč, da nikakor ne zadostuje, če se le grdi germanizmi iz „kranjske šprabe“ trebijo iz posameznih besedi, ki jih vojak rabi pri vajah svojih; vedel je, da to samo je toliko, kot hišo zidati s tem, da se streha naredi brez temeljnega zidanja, in da vsi drugi ne zaležejo nič, ako jim ni podlaga slovnica. To mu je bilo povod, da je sestavil kratko slovnico slovensko vojakom, ki razumejo nemški, osobito po izgledu kratke slovnice Česke c. k. stotnika in profesorja Čenskega na c. k. vojaški akademiji. In pravo je zadel. Zato radostni pozdravljamo tudi to novo delo možá, ki neumorno orje ledino na polji vojaškega slovstva vojaške terminologije, in se ponašati more, da ne brez dobrega vspeha, če tudi ga ta ali uni „pisano gleda“, vsaj se nemčurjev v nobenem stanu ne manjka, ki ne vedó, kaj da delajo. Če vojak mora biti čedno adjustiran v vsi njegovi opravi, — če se mora spodobno

obnašati povsod in v vsem, more li kdo zagovarjati to, da mu grdo popačene besede maternega svojega jezika iz ust gredó v službi njegovi? Če pa se bo v vojaških šolah učil pravilni jezik slovenski in bo prosti vojak slišal svojega oficirja lepi slovenski jezik lepo govoriti, odstranile se bodo kmalu spake tudi v vojaškem stanu iz mlega našega jezika. In sedanji čas, ko po novi rekrutni postavi mnogo inteligencije iz učiteljskega stanú in družih izobrazenih enoletnih prostovoljcev prihaja v vojaški stan, bilo bi pač lahko mogoče, kmalu vse grde pleve pregnati iz vojaškega govora, ako bi se omenjeni gospodje zavedli dolžnosti, tudi omiko maternega jezika prinesli v svoje kroge. Zato posebno njim priporočamo, naj sežejo po gosp. Komeljevi slovnici in postanejo apostoli čednega slovenskega jezika v onem oddelku sl. naše armade, kjer tudi po ukazih vojnega ministerstva ima slovenski jezik veljavo. Knjižica se dobiva menda v vseh knjigarnah in tudi pri izdatelju samem, ki sedaj službuje v Inomostu (Insbrucku) na Tirolskem.

* „Mali občni zemljepis“ je nova knjiga, ki jo je J. Jesenko v Trstu ravnokar na svitlo dal. Pripravna je v prvi vrsti za prve razrede srednjih šol in za učiteljska izobraževališča. V srednjih šolah se zdaj — dokaz žalostne narodne ravnopravnosti v Avstriji — zemljepis povsod, tudi v tako imenovanih slovenskih paralelkah nemško uči; zato se zdaj Jesenkova slovenska knjiga ne more v šoli rabiti. Priporočati pa je slovenskim dijakom kot pomočna knjiga, ki dobro vstreza zlasti takim, ki so nemškega jezika še malo zmožni in nemško šolsko knjigo težko razumejo. Vsa pripravna pa je knjiga za izobraževališča učiteljska. Sicer se tudi tam povsodi ne podučuje zemljepis v slovenskem jeziku (le na Primorskem), pa kot pomočno knjigo naj bi si jo vsak kandidat oskrbel. Sicer ne bode kot učitelj slovenskim otrokom najpotrebnejših reči zemljepisne razlagati mogel. — Priporočamo pa to knjigo tudi sploh vsem, ki se hočejo v slovenskem jeziku na kratko podučiti o zemljepisu. O Avstriji pa bodo dosti obširne in najnovejše date našli. Knjiga je lično in s precej velikimi črkami tiskana in se dobiva pri knjigarjih po 80 krajc.

Zgodovinske stvari.

Osoda Turških sultanov.

Dné 30. preteklega meseca pahnili so v Carigradu s prestola dva in tridesetega sultana iz rodovine Osmanove.

Zanimivo bode ravno sedaj bralcem „Novic“, ako iz Turške zgodovine objavimo povest od odstavljenih njenih cesarjih. Prvi sultan je bil odstavljen leta 1512. Podvzetni duh, s katerim so pridobili si Turki svojo velikost in moč, je začel pešati za Bajazeta II. Osvojevanja tega cesarja so bila Turčiji več na škodo nego na korist in Turško vojsko so vedno pobijali Egipčanki mameluki. Gonzalvo Hordovski prognal je Turke na čelu brodovja Ferdinanda katoliškega iz Joniškega morja, med tem, ko je Peter Anbusonski kot poveljnik papeževega brodovja pustošil Turška posestva v Arhipelagu do uhoda v Dardanele. To je bilo l. 1500. Namesti da bi bil pozval svojo državo k orožji zoper neprijatelje, kakor so zahtevali Bizantinski premagalci, podpisal je Bajazet II. pogodbi o miru z Benečani in Ogrji. Janičarji so se uprli temu in razljutili nad sultanom, očitajoč mu, da je proti „kristjanskim psom“ slab in v serailu lén. Bajazet II. je volil za svojega naslednika najstarejega sina Ahmeta, a

Janičarji ga ne potrdé in zahtevajo princa Selima, guvernerja Trapecuntskega, brata Ahmetovega. Selim se vzdigne zoper svojega očeta, al bil je premagan. Novič gré zoper očeta in pride brez ovir do Stambula (Carigrada), kjer mu ustajniki odpró vrata. Sultan pride z narodom in velikaši pred palačo očetovo. Bajazet II. jih vpraša: „Česa iščete?“ Jednoglasno odgovoré: „Padiša naš je star in bolehen; mi želimo namesti njega pozdraviti sultana Selima!“ — Starec videč, da vse upanje je prazno, pravi otožen: „Jaz odstopljem vlado svojemu sinu! Mahomed naj blagoslovi njegovo vlado!“ Selim mu zagotavlja vse cesarske časti. Bajazet II. odide v Dematico in umrje 66 let star, ostrupljen po zapovedi svojega sina! — Ta je bil prvi padeč in izgled prihodnjim, kakor smo videli letos 30. maja 1876. Selim je nadaljeval osvojevanja in umrl l. 1520, vračajoč se iz Egipta.

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* *Kako Turki sultana na tron posajajo, se bere v časnikih to-le:* Ko pride dan inštalacije, novega sultana zjutraj zgodaj izbudijo in sicer brž potem, ko je „mujeccin“ (napovedovalec molitve) iz stolpa mošeje (Turške cerkve) svetu zaklical: ni ga Boga zunaj Boga in Mohamed je njegov prerok. „O pridite molit, o pridite se umivat“. Brž potem pride viši eunuh k sultanu in ga vabi v kopelj in k zjutranji molitvi. Ko se je sultan izkopal, se po tleh razgrne preproga (tepih), na katero poklekne in potem gori navedeno molitev v predpisanih sedmerih nastavah opravi. Ker sultan na dan svoje inštalacije se posti, začne po opravljeni molitvi prebirati pobožne knjige ali pa državne letnike. Med tem se zbirajo velikaši v prestolni dvorani in pričakujejo tukaj svojega gospoda. Ko je sultan prišel v dvorano, gredó vsi skupaj na dvorišče in ondi zasedejo konje in jezdijo, prvi med njimi sultan, z godbami in nekolikimi batalijoni vojakov spremljani v mošejo Ejub. Ta mošeja je Turkom najsvetejša zato, ker po njihovih mislih v mausoleji blizo te mošeje Turški svetnik Ejub, Mohamedov bandernik, pokopan leži. Kdor drug v to Turkom presveto mošejo se drzne stopiti, pride zato ob glavo. Pri vratih pričakujejo sultana Scheikh-ül-Islam in mnogi ulemi, ki ga spremijo v cerkev, kjer se potem na povišano mesto sam vsede. Zdaj molijo ulemi za dolgo življenje sultanovo in njegove rodovine; po dokončani molitvi mu Scheikh-ül-Islam opaše meč Osmana, ustanovnika sultanove dinastije, ter ga opominja, naj ta meč zmirom in zmirom slavno rabi za vero. Potem se podá sultan s spremstvom svojim v stari Serail, kjer je za-nj že prestol pripravljen, na katerega se vsede. Potem pristopijo državni velikaši in poljubijo dva dolga trakova, katera s prestola doli visita. — S temi komedijami je nameščenje novega sultana na prestol Turški končano.

* *Zavoljo 8 krajcarjev! Nek mestjan v Ogerski Sobotici (Steinamanger) je Šopronjski kupčijski zbornici dolžan ostal 8 krajcarjev, ki jih plačati ni hotel. Zbornica ga je zato tožila; sodnija je izrekla, da mora za ostalih 8 krajcarjev plačati; dolžnik se je pritožil pri viši sodniji, ki je tudi spoznala oni dolg in zato pritožbo zavrgla. Iz teh tožeb in pritožeb se je nabralo okoli 100 gold. stroškov, ki jih je imel toženec poplačati. Ko ga je sodnija zavoljo plačila rubiti dala, se je davkarju zoperstavil tako, da je bil zavoljo silovitega upora na 3 mesece v zapor obsojen. Zavoljo 8 krajcarjev tedaj 100 gold. v gotovini stroškov, pa še 3 mesece zopora povrh. — Naj bi si taki, ki se za vsak krajcar radi pravdajo, tega Ogra v izgled vzeli!*

* *Na nemški podkovijsko-živinozdravniški šoli v Gradcu je za prihodnje šolsko leto razpisanih 5 štendij po 100 gld. in s prostim stanovanjem v učilnici. Prošnjiki imajo dokazati, da so rojeni Štajarci, že 18, pa ne še 30 let stari, in pa ubogi ter da so se kovaštva naučili. Vsak mora se pri ravnateljstvu v Gradcu podvreči preskušnji, pri kateri se bode najbolj ozirjemalo ne tiste, ki dobro nemški berejo in pišejo, potem urno podkovati znajo. Pismene prošnje se vlagajo do konca julija pri deželnem odboru v Gradcu.*

☞ *Poštna novica.* Kdor pri svojih poštab naroči, naj se mu pisma, časniki ali kar koli družega ne pošilja na dom, ampak na pošti shrani, dokler sam po to ne pride, mora odzdaj za vsak mesec naprej plačati 50 kr. za shrambo. Vsa druga pisma itd., če niso zaznamovana s „poste restante“, se bodo po listonoših pošiljala na dom, kakor dozdej in se bode morala za določiljatev plačati navadna potnina. To veljá vsem, ki stanujejo v občini, kjer je pošta, ali v srenjah, kamor zahajajo redni potni listonoši. Drugim ni treba plačevati shranovine, če njihova pisma ostajajo več časa na pošti.

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

V.

Mati ga izdá.

(Dalje.)

Kar sem pričakoval, se je zgodilo. Oba, mati in sin, obrneta oko od bolnice in ne odgovorita ničesar. V tem se približa mašnik, ki je malo za nami prišel, da bi podelil revici sveto olje. Ko ga ta zagleda, se spne kviško in pomoli zopet roki proti njemu. Vsi nazoči pokleknejo, tudi mati se vrže na kolena in jame bitko jokati. Ko vidi sina še stati, ga potegne k sebi in ječi vsa objokana:

„Jaz ne morem tega prenašati. Poklekni tudi ti in prosi Boga, da ti to odpusti.“

Med tem je bolnica prejela sveto olje, mi pa smo se odpravili, a še predno sem jaz stopil iz sobe, mi reče zdravnik:

„Smrt je blizo. Le malo trenutkov ima še živeti. Četrť ure pozneje bi bilo za vas prepozno.“ — —

Podamo se k sodniji, kjer je čakala nas po mojem ukazu potovka, ki je na dan umora srečala gosposkega človeka v gozdu. To naznanim svojim jetnikoma.

„Ej, pustite to, ne nadlegujte dalje ljudi“, pravi pa jetnik, „pripravljen sem, vse vam povedati.“

Vendar pokličem ono potovko, ki vstopivši gleda nekoliko časa predstavljenega jej človeka in konečno reče: „Bo že pravi! Malo se je spremenil, pa spoznam ga še!“

„Boste v stanu priseči na to?“ jo prašam dalje.

„Tega ne bo treba“, pa odgovori jetnik sam mesto nje; „žena je prav videla. Jaz sem tisti, katerega je v gozdu srečala.“

Ker vidim, da sta oba hudodelnika pri volji obstati hudodelstvo, spustim potovko in pričnem izpraševanje ž njima. Naj sledí tu le izpoved „barona“, ki se v kratkem tako-le glasi:

„Jaz sem nezakonsk sin svoje matere, ki se je pozneje z uradnikom Dolarjem omožila. Zato me ni smela nikdar pripoznati in tudi, ko jej je umrl mož, se me je še sramovala ker je bilo znano, da z možem ni imela

venim načelom; poslušajo zasmehovanje cerkve in duhovnov z veselim smebljanjem, pa tudi same bleknejo kako brezumno, da bi pokazale svojo „oliko“, svojo emancipacijo, da bi dokazale, da so vredne hčere Bogu nasprotnega in od Boga zapuščenega časa in popolnoma sposobne od novo-êrnih junakov, borečih se zoper cerkev in nebesa, biti vzete v zakon ali vsaj od njih osrečene za kratko ljubezen — na kratek čas! —

Kdor vse to žalostnega duha in skrbeč za prihodnost držav in vsega človeštva premišlja, priporočamo mu ravno sedaj na Dunaji izišlo knjigo „Gedanken über Staat, Kirche und Wissenschaft, von Jakob Meister, Professor in Wien“ v tolažbo in za krepčavo v boji za dobro stvar, za najblažje in najsvetejše interese človeštva. Ta knjiga je času zeló primerna in vse hvale vredna, kajti jasno dokazuje, da je mogoče biti visoko izobraženemu in resnično učenemu, a vendar in ravno zato vernemu, resnično katoliškemu in cerkvi udanemu.

Po „Reform“.

Zgodovinske stvari.

Osoda Turških sultanov.

(Konec.)

Drugi odstavljeni sultan je bil Osman II. Tudi on je bil pahnjen s prestola leta 1622. Rekoč, da hoče kaznovati napade Kozakov, nasledoval je Osman II. častilakomnega Sulejmana in o samih zmagah sanjajoč udari nad Poljake, kjer je poginilo 80.000 Turkov. Osramoto in srdit se vrne v Stambul in očita vojakom strašljivost. Janičarji očitajo Osmanu nepaznost, lakomiselnost in nepremiselnost. Vničiti pa Janičarje ni bil še čas ugoden. Imeli so še staro svojo imenitnost in menilo se je o njih, da nagli Osman moral je biti zmagan v takovem boju. Govorilo se je, da bode Egipt pomagal in da se prestavi cesarski prestol v Alepo ali Damask. Janičarji oblegó serail, prederó va-nj in umoré Kislar-ago, izvlečejo sultana iz sôbe ter polunazega vodijo po mestu ljudstvu na zasmeh! Potem ga zapró v trdnjavo, kričeč: „Živio sultan Mustafa!“ — Mati dade sama Mustafa umoriti (maja meseca 1622. leta).

Da je odstavljenje sultanov in smrt njihova jedno in isto, to dokazuje pad Ibrahima I. Ko je bil odstavljen, zahtevali so ustajniki njegovo smrt in da jo opravičijo pred svetom, vprašajo muftija: „Je li dovoljeno odreči in umoriti padišo (sultana), ki, namesti podajati časti zaslužnikom, jih prodaja za denar?“ — „Da“, odgovorí sodnik opirajoč se na besede korana (Mahomedanskega sv. pisma): „ako sta dva kalifa, tedaj jednega ubite!“ Takrat sta v resnici bila odvržena Ibrahim in Muhamed IV., katerega so vzdignili ustajniki. Dné 18. septembra 1648. pridejo v serail aga, vezir Muhamed in viši mufti ter oznanijo sultanu smrt, pa ga mahoma zadušé. Muhameda IV., pod katerim je jela pešati Osmanska moč, je vrgel Mustafa Köprili ter ga zaprl 1687. l. v tamnico, kjer je umrl čez 5 let.

Mustafa II., ki je padel pri Zenti, imel je svoje bivališče v Drenopolji. Proti njemu se je vzdignilo 40.000 janičarjev in 30.000 spahijev, h katerim se je pridružila še posadka v Drenopolji. Za sultana proglasé Ahmeda III., ves potrti Mustafa pa umrje 4 mesece pozneje zastrupljen v ječi. Dne 28. julija pa so zadavili v ječi odvrženega sultana Selima II. Napravil je bil novo vojsko zoper janičarje in zato je postal njihova žrtev.

Bajrakter serasker pahnil je usurpatorja Mustafa IV. s prestola in proglasil za sultana Mahmuda II. Kmalu se zopet spuntajo janičarji, zahtevajoč za vladarja zaprtega Mustafa. Po Bajrakterjevem svétu umoré Mustafa v isti sôbi, kjer je dal on zadaviti Selima II. — Mahmud je bil takrat star 23 let in bil poslednji odrastek rodú Osmanov. Dné 16. junija 1826. se posreči temu sultanu, uničiti janičarje. Od iste dobe niso odvrgli nobenega sultana več.

Dné 30. letošnjega maja zapeli so Turčini zopet staro pesem odstavljanja — tedaj po 68 letih.

Ker je v pričujočem članku, pa tudi sicer večkrat beseda o janičarih, naj povemo tudi kos njihove zgodovine.

Janičari, po Turški jeni-čeri, to je, nove čete, so bili najboljše in visoko čislano krdelo Turške peš-armade. Osnovano je bilo to krdelo pod sultanom Muratom ali Ammurathom leta 1362., ki je takrat štelo 8 do 9000 vojakov. Ko je sultan zmagovit v Evropi segel do Donave, je pobral peti del kristjanske moške mladine, ki je bila čez 15 let stara, ter jo Turškim kmetom za 2 ali 3 leta izročil, da je krepkeje postala in se v Mohamedanski veri podučila. Po tem so te fante vadili orožja in navajene vvrstili janičarom. Ime „janičar“ jim je dal neki derviš (mahomedanski menih), ko je prvokrat to armado posvečeval in jo novo četo — jeni-čeri imenoval. Ker je derviš pri posvečevanju te nove armade poveljniku svoj rokav na glavo položil, zato je z vseh janičarskih kap, ki so bile visoke in bele, visela neka capica, rokavu podobna. Število janičarov znašalo je blizo 40.000 mož, ki so se izprva nadomestovali samo iz kristjanske mladine. Plačani so bili slabo, a vživali so mnogo predpravice in bili so oproščeni mnogih davščin in celó glavnine; razdeljeni so bili v 196 polkov, „orta“ imenovanih; vsaka orta je imela višega poveljnika (aga); podpoveljnika (orta-baši), stotnika (šur-baši) in pa kuharja, ki so ga imeli v veliki časti in čegar uniforma je bila nakinčana s srebrnimi žlicami, noži itd. Orožje janičarov bila je dolga, težka puška, kratka sablja, nož in samokres za pasom. Ob času mirú je to orožje bilo v Carigradu shranjeno, namesti njega so imeli le dolgo palico. Sovražnika so napadli brez reda z divjim krohotom: „alah“! (bog). Njihov boj pa je bil brez vojne taktike skoro zmirom nesrečen v bitvi z vajenimi vojaki. Zraven teh pravih janičarov, ki so bili Turška redna peš-armada, pa je bilo še 100.000 družih janičarov, ki so bili naseljeni Turki, niso nobene plače dobivali, po vsi deželi razkropljeni, pa le redko kedaj v boj šli. Iz pravih janičarov se je sestavljala sultanova telesna garda. Pravi janičari so bili nekako ponosni na svoj stan in veliko čednejši v vsem memo družih Turških vojakov. Ko so Turki sultana Osmana II. pahnili s prestola in se je neki janičar 65. orte predrznil, odstavljenega sultana očitno na ulicah zasramovati, je Murat III., brat in naslednik Osmanov vso to orto s tem kaznoval, da jo je iz vrste janičarov izbrisal. Sultani so skušali marsikaj preurediti o polku janičarov; al ker so imeli od starodavnih časov mnogovrstne predpravice, zato so se večkrat spuntali, dokler ni l. 1826. po odsekanih 15.000 glavah in 20.000 iz dežele prognanih puntarjev bil konec narejen janičarom.

Zdaj pa še par besedi o janičarski muziki.

Marsikomu je morebiti že na misel prišlo vprašanje: kaj je Turška muzika in od kod imé Turške muzike? Od gori popisanih janičarov izvira, ki so imeli muziko z divjim šumom in ropotom, ki je zatiral bolj tihe in melodiozne glasove družih muzikalnih instrumentov in človeka skoro oglušil. Tako muzično orodje se nahaja pri vseh divjih narodih, kjer muzika

ni še postala umetnost. Ropot in šunder zakriva pomanjkanje umetnosti. Orodje, ki dela tak hrup, je veliki boben, triangel in še druge take šare. Tudi vojaške godbe omikanih narodov so privzele veliki boben in še marsikaj družega (od tod imé „Turška muzika“ še dandanes), al tù je šum hrupečega muzikalnega orodja umetno vrsten in utažen.

Mnogovrstne novice.

* *Nedavno je v Parizu umrl profesor Michelet, občeznan brezverec. Njegov pogreb je porabil en del „nadepolne“ Pariške mladine za demonstracijo proti veri. Do 800 dijakov se je zbralo po pogrebu in ukrenilo v Parizu mednarodno skupščino vseučiliščnih dijakov. Pri tej priliki je neki dijak pogreb Micheletov imenoval veliko proticerkveno manifestacijo na slavo razsvitljenemu možu. „Meščani — je rekel — pričnimo vojsko; borimo se, in zmagali bomo!“ Z večino 400 glasov sklene potem skupščina, da se imajo dijaki vseh narodov pozvati na kongres v Pariz, da se posvetujejo, kako naj se krščanstvo uniči. — „Krasne nade od takošne mladine!“ — po pravici pravi „Zagreb. katol. list“. —*

* *Za duhovnike in škofe na Pruskem, kojim je Pruska vlada zaprla skoro vse dohodke in jih iz favrovžev in škofijskih poslopij iztirala, se je — kakor „Slov. Gosp.“ piše — v Lavantinski škofiji nabralo 761 gold. Lepa svota je sijajen dokaz bratovske ljubezni in katoliške vzajemnosti ter se je odposlala v Prago prevzvišenemu kardinalu, nadškofu in knezu Švarcenbergu, da jo za povedani namen dalje obrne.*

* *„Svoji Materi Italiji“. Lahi so nedavno v Milanu slovesno obhajali spomin bitve pri Legnanu, kjer je bil siloviti cesar nemški Friderik I. Rudečobradec tepen od zedinjenih mest Italijanskih. Kakor že večkrat ob enakih priložnostih, tako tudi letos so imeli Tržaški lahoni pri tej slovesnosti svojega zastopnika, ki je po Milanu nosil Tržaško zastavo s črnim znamenjem žalosti in je na spominek položil „v imenu svojih meščanov“ venec z napisom: „Trst svoje mater Italiji 29. maja 1876.“ — In vlada še zmirom na ljubeznjivo svoje srce pritiska Lahe!*

Slovstvene stvari.

0 zadevah Wolfovega slovarja.

Odprto pismo gospodu K. Dežmanu II.

Infandum jubes renovare dolorem.

4.

Častiti čitatelji imajo v prejšnjih treh pismih vso zgodovino Wolfovega slovarja v rokah. Ona jim kaže oporo ko gospoda knezoškofa Wolfa, — osnovo nemško-slovenskega slovarja v rokopisu Vodnikovem, njega izdelovanje, množenje in konečno vredovanje, pa pričetni in končani tisek.

Razvideli so jasno iz teh zgodovinskih črtic, da knezoškof Wolf je dobro vedel, da niti za nemško-slovenski niti za slovensko-nemški del ni bilo za tisek dovršenega rokopisa, vsaj je tudi ves tukajšnji literarni svet vedel, da v zapuščini Vodnikovi se je našla le „osnova“ nemško-slovenskega slovarja, ki jo je prof. Metelko meni za podlago izdelovanju nemško-slovenskega slovarja izročil, ne pa — razen nekaterih samotnih besedi — kak drug rokopis za slovensko-nemški del.

Če se tedaj, kakor sem dokazal, že v obče ne more govoriti o „Drucklegung des deutsch slovenischen und slovenisch-deutschen Theiles des Vodnik'schen Wörterbuches“, kakor Vi, gospod Dežman, v „Tagblattu“ pravite, temveč moram odločno zavrniti Vašo drznost, češ, da knezoškof Wolf je imel že dodelani rokopis pred očmi, o katerem mu je menda dr. Bleiweis pripovedoval, ali po besedah gospoda knezoškofa dr. Widmerja: „dem hochwürdigsten Testator wurde beigebracht, die Handschrift des 2. Theiles sei schon fertig und es bedarf nur der Drucklegung“. Ali se ne pravi to in uno z družimi besedami, da sem jaz z zvijačami knezoškofa Wolfa do tega pripravil, da je volil denar za izdanje slovnika?! Žaliti bi me moglo tako očitanje, ako bi me take vrste časniki, kakor je „Tagblatt“, kedaj razžaliti mogli, — in ako ne bi vedel, da gospod knezoškof Widmer se je z izrekom „beigebracht“ prenačil zato, ker mu je vsa naloga iz §. 26. Wolfove oporoke bila velika nadloga, katere se je odkrižati hotel s tem, da je izvršitev njeno celó proti volji testatorjevi izročil stolnemu kapiteljnu, ta pa — ali hoté ali nehoté, tega ne vem — vso oblast položil v roke tadanjega prošta dr. Pogačarja.

Da umikanje izvršitvi slovensko-nemškega dela z izgovorom, da knezoškof Wolf je le tisek rokopisa dediču svojemu naložil, je le zgolj sofizma, to je jasno iz tega, da je ranjki knezoškof plačal vse, kar je treba bilo, da se je rokopis pripravil za tisek, pa je tudi iz besed oporoke njegove razvidno: „die Druck- und sonstigen Kosten.“

Zgodovinska resnica je tedaj, da za tisek dodelanega slovensko-nemškega rokopisa ni bilo. Ali je pa, kakor Vi, gospod Dežman, pravite, to le „zmeden material nabranih besedi“, tega Vam zato verjeti ne morem, ker je gospod knezoškof dr. Widmer v svojem dopisu od 24. maja 1874. l. deželnemu odboru poročal, da za 3400 gold. nakupljeni rokopis Zalokarjev je bil „od merodajnih strani za tisek pripraven pripoznan“. Kdo so bile te „merodajne strani“, tega jaz ne vém, ker nisem bil o oni kupčiji pričujoč, misliti pa vendar smem, da se o blagu, za katero se je iz rok, ki niso hotele na vrat na nos denarja trositi, dalo 3400 gld., niso vprašali slovenski abecedarji, ampak izvedenci. Jaz le to vem, da ranjki Zalokar, velecenjeni pisatelj slovenski, je mnogo let, in tudi takrat, ko je bil oskrbnik vrta družbe kmetijske, od zora do mraka sedel pri spisovanju slovnika in da je svoje zdravje zapravil pri tem delu.

V kritiko tega, kar Vi gosp. Dežman, trdite, da sedanji knezoškof gosp. dr. Pogačar si je že kot proštna vso moč prizadeval, da se dovrši slovensko-nemški slovar, nočem se dalje spuščati, vsaj je to delovanje bivši knezoškof dr. Widmer v večkrat navedenem dopisu od 24. maja 1874. tako ostro kritikoval, da bilo bi še drugo kritikovanje odveč. Dovolj je le konstatirati to, da — še danes niti sledú niti tirú ni o slovensko-nemškem slovarju. Morete mi tedaj, gosp. Dežman, po takem odbiti mojo trditev, da je v strašansko nesrečne roke prišla izvršitev 2. dela, če se pomisli, da rokopis 1. dela, ko je v roke prišel gosp. Cigaletu vredniku, je bil gotovo bolj pomanjkljiv kakor mnogostransko pomnoženi rokopis Zalokarjev, a vendar je bil za tisek kmalu tako vredjen, da je celo delo — v dveh debelih knjigah — po preteku 5 let že prišlo na svitlo na jako dobro pomoč vsem, ki je iščejo v nemško-slovenskem slovarju. Od onega časa pa je preteklo že 3krat 5 let, a slov.-nemškega slovarja še ni! Kako puhel je zagovor Vaš, da sedanji škof ne more tiskati dela, ki ga še ni, ni po vsem treba več razkladati.

Da jaz v zadnjih dveh deželnih zborih nisem